

Мех Л.М. Економічна суть категорій “ринок” та “економічний механізм”
//Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка. Серія: економіка . – № 15. – 2003. – С. 6-11.

Мех Лариса Михайлівна
ЕКОНОМІЧНА СУТЬ КАТЕГОРІЙ “РИНОК” ТА
“ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ”

Економічну систему, що існує в промислово розвинутих країнах називають ринковою. Але ринкова економіка виникла кілька століть тому, пройшла кілька етапів свого розвитку, зазнавши суттєвих якісно-кількісних змін, що не могло не позначитися на її визначенні останні два століття. За теорією А. Сміта, ринкова економіка – це лад, який заснований на приватній власності і в якому відбувається вільна гра ринкових сил (принцип *laissez-faire*).

Критикуючи погляди Ф. Хаєка про необхідність підпорядкування економіки дії “невидимої руки” А. Сміта, Б. Селігмен писав: “Для того щоб це здійснити, ми повинні були б перекреслити історію півтора століть останніх років і відтворити світ незалежних господарських одиниць без монополій і без великих утворень капіталу” [9:200]. А Дж. Гелбрейт з цього приводу висловився так: “Ті, хто говорить про повернення до вільних часів А.Сміта, - це люди з психічними відхиленнями клінічного характеру” [8:159].

Сьогодні поняття “ринкова економіка” може використовуватися для позначення різних економічних систем, що відрізняються співвідношенням стихійності розвитку та планомірності своєї організації. Але невід’ємним компонентом, складовою частиною ринкової економіки є ринок. Аналіз світової і вітчизняної думки свідчить про багатоаспектність цього поняття.

Першу спробу дати наукове визначення категорії “ринок” зробив французький економіст О. Курно: ринок – це “будь-який район, на якому взаємовідносини покупців і продавців вільні, тому ціни на одні і ті самі товари мають тенденцію легко вирівнюватися”. Тобто він описує ринок як умовний простір. Аналогічно описують ринок Є.Бевентер і Й. фон Хампе: “подумки

уявлюване місце, де ... шляхом порівняння цін на блага і обсяги їх пропозиції приводиться у відповідність платоспроможність і готовність до поставок” [5:68] та Ю.Є.Власьєвич: “ринок – це сфера обміну всередині країни і між країнами, що зв’язує між собою виробників і споживачів продукції” [16:57]). Але в цьому визначенні не вказується як, в який спосіб, здійснюється цей зв’язок. Англійський економіст А.Маршал відмічає, що “чим досконаліший ринок, тим сильнішою є тенденція до того, щоб у всіх його пунктах в один і той самий час платили за одну й ту саму річ однакову ціну”.

Внаслідок збільшення кількості осіб і угод росте кількість купців та ринків. “В розвинутому суспільстві ринок – це не обов’язково якесь фізичне місце, де зустрічаються і здійснюють угоди покупці і продавці, - пише Ф.Котлер. – За наявності сучасних засобів зв’язку і транспорту купець може ввечері дати рекламу товару по телебаченню, зібрати сотні замовлень по телефону і вже на наступний день розіслати товари поштою, не вступаючи в фізичний контакт з покупцями” [6:17].

У визначеннях деяких економістів ринком називається група людей. Так, В. Джевонс розглядає ринок як групу людей, що вступають у ділові відносини і укладають великі угоди з приводу будь-якого товару. Американський маркетолог Ф.Котлер теж акцентує свою увагу на учасниках ринкового процесу: “ринок – це сукупність існуючих і потенційних покупців товарів” [12:16]. Але, на наш погляд, в цьому визначенні випала з поля зору друга складова ринку – продавець і відсутня основа ринкового процесу – товарна маса та її грошовий еквівалент. Зміст ринку тут зводиться лише до сфери обміну, і не охоплює відносин виробництва. З появою товару робоча сила, ринок набуває загального характеру, він усе більшою мірою проникає у саме виробництво – купівля не лише засобів виробництва, а й праці стає невід’ємною умовою виробництва.

Д.Шеферд та Д.Фатрелл відмічають, що “... ринок це не місце чи центр торгівлі, ні площа або торгова сфера. Ринок – це група людей, група покупців і продавців, які мають певні пристосування для торгівлі. Вони можуть збиратись

як в одній точці чи ринковій зоні, так і бути розпорошеними на великій території ... Важливим фактором, який визначає ринок, є якість спілкування між ними”. Але який зміст американські економісти вкладають у термін “якість спілкування”? Якщо під якістю спілкування розуміти взаємовідносини між суб’єктами ринку, то ринок – це “певна сукупність економічних відносин між домашніми господарствами, різними типами фірм та організацій (насамперед крупними компаніями) і державою (у т.ч. наднаціональними органами) з купівлі товарів і послуг у сфері обігу та механізм забезпечення цього процесу відповідно до законів товарного виробництва і грошового обігу” [9:137].

До цієї групи визначень (ринок – відносини) слід віднести визначення, сформульоване С.Фішером: “ринок являє собою пакет угод, за допомогою яких продавці та покупці товарів і послуг вступають в контакт з приводу купівлі-продажу даних товарів і послуг” [18]. А П.Хейне відмічає, що “ринок – це набір взаємозв’язків, або процес конкурентних торгів” [19].

Можна виділити ще одне розуміння ринку – як форми організації і функціонування економічних зв’язків господарюючих суб’єктів, що ґрунтуються на принципах вільної купівлі – продажу, тобто форми об’єктивного і саморегульованого функціонування товарного виробництва [5:79].

В.Рибалкін розглядає ринок як економічний інститут власності [13:42], який “являє собою внутрішню організацію товарно-грошових відносин, а останні – це відносини привласнення, власності, оскільки до ринку слід підходити як до форми організації, тобто до механізму функціонування відносин відчуження-привласнення, механізму реалізації власності” [13:47].

Часто ринок розглядають як механізм, що сприяє формуванню певних відносин між покупцем і продавцем. Майже ідентичні визначення ринку в працях П.А.Самюелсона, В.Д.Нордгауса, К.Макконела, П.Єщенка. В П.А.Самюелсона, В.Д.Нордгауса: “ринок – це механізм через який покупці і продавці взаємодіють, щоб визначити ціну та кількість товару” [12, с.75], а в К.Макконела – “ринок – це просто механізм або пристосування, що здійснює

контакт між покупцями, або пред'явниками попиту, і продавцями, або постачальниками товару чи послуг”.

П.Єщенко відмічає, що ринок – “це спосіб зв'язку покупців і продавців для визначення цін та кількості товарів та послуг; це механізм координації різноманітної діяльності людей через систему цін; ринок виконує роль механізму, через який досягається рівновага попиту і пропозиції” [3:157]. В той же час в іншій публікації він зазначає, що “ринок – спосіб ведення господарського життя, доповнюваний регулюючими засадами держави, її інституціями, а також недержавними утвореннями і цінностями, які не мають грошового виміру для індивіда” [4:54].

Ф.Хайек розглядає ринок як “складний передавальний пристрій, який дозволяє з найбільшою повнотою і ефективністю використовувати інформацію, поширену серед численних індивідуальних агентів”, а в Британській енциклопедії ринок визначається як “сукупність інструментів, за допомогою яких здійснюється обмін товарами і послугами в результаті контактів покупців і продавців між собою” [19]. Аналогічне визначення ринку дає В.Малевиц [7:105] (ринок як механізм товаропросування), але в той же час він зазначає, що “ринок не тільки відповідна організація процесу торгівлі, включаючи ціноутворення, але і відповідна структура агентів ринку, учасників процесу товаропросування ...” [7:1].

Можна навести ще цілий ряд визначень ринку, які характеризують його як фазу відтворення, соціально-економічне явище, політико-економічну категорію, або окремі риси. Але з усіх визначень впливає, що ринок – це обов'язковий атрибут товарного виробництва, і без нього неможливе нормальне здійснення кругообороту капіталу [15:7]. Але більш повно і глибоко суть ринку можна розкрити через функції, які він виконує.

До найважливіших функцій ринку відносять такі:

- регулююча – впливає на пропорції між різними сферами і галузями економіки, забезпечує відповідність між обсягом виробництва і

суспільними потребами, визначає “що виробляти”, “як виробляти”, “для кого виробляти”;

- інтегруюча – як складова частина кругообороту капіталу забезпечує зв’язок між виробництвом і споживанням, безперервність та цілісність процесу відтворення; робить економіку єдиним цілим, розвиваючи систему горизонтальних і вертикальних зв’язків;
- сануюча – за допомогою конкуренції звільняє суспільне виробництво від економічно слабких, нежиттєздатних суб’єктів господарювання, що веде до диференціації товаровиробників – конкурентів;
- стимулююча – спонукає товаровиробників до господарювання з найменшими індивідуальними затратами праці і максимальними доходами;
- інформативна – надає учасникам виробництва інформацію про суспільно-необхідні витрати виробництва та кон’юнктуру ринку.

Чим повніше реалізується цей набір функцій, тим досконалішим є ринок. Найбільш досконалішими є ринки, на яких зв’язок між суб’єктами господарської діяльності, покупцями і продавцями здійснюється на основі економічної самостійності, еквівалентного обміну, рівноправності та конкуренції, ціни формуються під впливом закону вартості, попиту і пропозиції.

Але ринок як самодостатній, автоматично діючий механізм – це абстракція, яка дещо відбиває реалії XIX ст.. Сучасний же ринок – це один з феноменів, який зумовлює складну систему господарювання, в якій тісно взаємодіють ринкові закономірності, численні регулюючі інститути і масова свідомість.

Ринок як складне, полісистемне утворення має надзвичайно багату структуру. А.С.Гальчинський, П.С. Єщенко, П.С.Палкін зазначають, що “пізнати ринок як економічну категорію неможливо без глибокого аналізу його структури, тобто елементів, з яких він складається і які взаємодіють між собою” [3:163]. Оскільки в ринкові відносини вступають різні суб’єкти, а в сферу

обміну надходять різноманітні товари і послуги, формується досить складна структура ринку. Її можна розглядати з різних сторін.

Особливо важливою є класифікація ринків за економічним призначенням об'єктів ринкових відносин, бо ці ринки системно пов'язані між собою в рамках кругообороту капіталу, вони взаємозалежні і взаємодіють. За цим критерієм розрізняють ринки: інвестицій; засобів виробництва; робочої сили; науково-технічних розробок та інформації; предметів споживання і послуг.

Перші чотири види ринків утворюються у першій фазі руху капіталу (сфері обігу) - $G - T_{\substack{\text{засоби} \\ \text{виробництва} \\ \text{робоча} \\ \text{сила}}}$ - і призначені для обслуговування виробничої сфери.

Ринок предметів споживання і послуг утворюється теж в сфері обігу, але у третій фазі кругообороту капіталу ($T' - G'$) завдяки реалізації товарного капіталу (T'). Поновлення кругообороту капіталу неможливе без нормального функціонування всіх ринків, адже попит на засоби виробництва формує ринок праці, що, в свою чергу, стимулює розвиток ринку предметів споживання і послуг, цінних паперів тощо.

Крім того, можна розмежувати елементи ринку за такими критеріями: відповідно до чинного законодавства; за ступенем зрілості ринкових відносин; за суб'єктами; за формами контакту; за типом угод; за рівнем насиченості; залежно від умов, в яких діють суб'єкти господарювання.

Ринок є об'єктивною категорією. Законами, декретами та іншими нормативно-правовими актами ввести ринок нікому і ніколи не вдавалось, але держава може ввести сприятливі умови для його розвитку. Л.Ерхард переконаний, що одним із найважливіших завдань держави є забезпечення вільної конкуренції. Вільна ініціатива і конкуренція повинні поєднуватися з активною роллю держави в господарському житті. А Г.Ортліб відмічає, що давня суперечка про те, чому надати перевагу – плановому чи ринковому господарству нині не становить інтересу. Важливою є комбінація того й того, тобто регульована економіка.

Методологічні основи формування ринку в Україні розроблені вченими-економістами і викладені в роботах Л.І.Гайдуцького, П.Т.Саблука, О.М.Шпичака, М.Я.Дем'яненка, В.В.Юрчишина, І.І.Лукінова, І.А.Піддубного, М.Т.Лобаса та інших.

Предметом нашого дослідження є ринок як *економічний механізм*, функціонує в певному макроекономічному середовищі, переважно в механізмі самонастроювання, але це не виключає елементів державного регулювання.

Поняття “економічний механізм” в вітчизняній економіці є новітнім, оскільки з'явилося в економічній літературі на рубежі 70-80-х років, і розглядалось як складова частина поняття “господарський механізм”. Не зафіксовано це поняття в найвідоміших політекономічних і економічних словниках та енциклопедіях 50–70-х років під редакцією Є.Борисова, А.Румянцева тощо. Започаткували обидва поняття в СРСР економісти-реформатори Л.І.Абалкін, П.Г.Буніч, І.І.Лукінов, А.А.Дьомін. Але ще на початку 90-х років деякі економісти піддавали сумніву правомірність вживання поняття “господарський механізм” щодо капіталістичного способу виробництва.

Суть категорії “господарський механізм” в літературі розглядається по різному. Так Л.І.Абалкін зазначає, що “господарський механізм” будь-якого способу виробництва є сукупністю форм і методів господарювання, що включає не лише базисні, а й надбудовні елементи, які виявляються через певні категорії, що впливають одна на одну”. А.А.Дьомін вважає, що “будь-який господарський механізм – це система технічних для даного способу виробництва форм, методів, важелів, інструментів впливу на економіку, на процес відтворення на базі притаманних йому економічних законів і відповідно до правових норм суспільства”. Ю.М.Осипов стверджує, що “господарський механізм є система організації суспільного виробництва, яка забезпечує продуктивну взаємодію організованих за власністю продуктивних сил (виробництво споживчих благ), їх обмін, розподіл і споживання відповідно до власності й у процесі реалізації”. Але у першій частині цього визначення одне

невідоме, на наш погляд, підводиться під інше невідоме - систему організації суспільного виробництва. С.В.Мочерний визначає сутність категорії “господарський механізм” як “систему державно-монополістичних форм, методів і важелів використання економічних законів, розв’язання суперечностей капіталістичного способу виробництва, реалізації відносин приватнокапіталістичної власності, насамперед власності на засоби виробництва, досягнення основної мети даного способу виробництва, а також формування потреб, створення системи стимулів і узгодження економічних інтересів основних класів, соціальних груп” [11:483].

Досить узагальнено сутність категорії господарський механізм розглядає Білик В.О. [2:219]. Він зазначає, що “господарський механізм – це цілісна система, в якій всі елементи, мотиви, цілі й засоби взаємопов’язані”. Але в результаті глибинного аналізу господарського механізму він виділяє в його структурі 2 великих блоки:

1. “це економічний механізм, що включає форми прояву товарності, форми прояву розподільчих відносин, форми прояву всебічного розвитку людини через матеріальне виробництво, а також відповідні вказаним ланкам надбудовні явища, які містять надбудовні відносини і форми суспільної свідомості (юридичні, політичні, морально-етичні тощо)”
2. “організаційна структура управління, яка містить в собі організаційні форми, які діють на над галузевому і внутрішньогалузевому рівнях”.

Щодо цих тлумачень господарського механізму, то з методологічної точки зору всі визначення можна вважати правильними, оскільки кожне відтворює зміст самого поняття механізму (як певної споруди, знаряддя, як системи ланок механізму).

Таким чином, господарський механізм представляючи собою інтегровану систему економічних, організаційних, правових і інших форм і методів управління народним господарством структурно охоплює і економічний механізм, як особливий елемент, який має найбільше значення для дослідження господарського механізму. Він являє собою сукупність економічних важелів,

стимулів і мір впливу на економічні інтереси підприємств для досягнення заданої цілі, направлених на збільшення виробництва і повне задоволення суспільної потреби в відповідних видах продукції. Французький економіст 60-х років А.Кульман зазначає, що “в найбільш загальному вигляді економічні механізми можна визначити як необхідний взаємозв’язок, що природно виникає між різними економічними явищами” [15]. До найпоширеніших економічних явищ він відніс виробництво, споживання, обмін тощо.

Поняття “економічний механізм” вперше введене в користування французьким вченим Ш.Рістером в кінці 40-х років ХХ століття, а пізніше, в 60-х роках застосоване і в працях англійського економіста Г.Шеклі.

Оскільки, термін механізм передбачає визначення однієї або декількох його ланок, рух яких забезпечує рух інших елементів системи, поняття “економічний механізм” може бути застосованим лише у тому разі, коли є певне початкове економічне явище, яке під дією внутрішніх або зовнішніх факторів впливу започатковує й ряд інших. Тобто, складовими елементами механізму завжди будуть і саме початкове явище, і завершуюче, а також внутрішні та зовнішні фактори, що впливають на них.

Економічних механізмів може бути досить багато. Як зазначає Л.І.Худолій, “кількість економічних механізмів дорівнюватиме числу імпульсів (внутрішніх і зовнішніх факторів), помножених на число існуючих взаємозв’язків економічних явищ” [15:14]. Для країн з перехідною економікою, зокрема України, дуже актуальною є проблема створення економічного механізму, який базується не на адміністративних, а на економічних принципах, і в цьому контексті вагомим значення набуває державне втручання в управління економічним механізмом ринку.

Скрізь держава і ринок ділять між собою функції і сфери управління. Великий зміст мають слова В.Леонтьєва: “Економіка – це корабель, якому необхідний парус, наповнений вітром підприємництва та кермо державного регулювання”. Досвід багатьох розвинутих країн свідчить про те, що існує пряма залежність між економічною політикою держави і рівнем ринкових

відносин: чим сильніше розвинуті ринкові відносини, тим більший державний вплив на формування економічних механізмів і регуляторів. Сукупність механізмів, що забезпечують комплекс економічних цілей держави (стратегічних і тактичних), на наш погляд, утворюють її економічну політику. Вченим Х.Гіршем відмічено, що економічна політика – це “сукупність заходів, направлених на те, щоб впорядкувати хід економічних процесів, здійснити на них вплив або безпосередньо визначити хід їх протікання” [16:443].

Економічна політика як чинник економічного розвитку має націлювати країну на розв’язання головних питань, вибір пріоритетних напрямків розвитку, які, з одного боку, забезпечують зростання галузей, що відбивають досягнення науково-технічного прогресу, а з іншого – створять передумови для згортання тих виробництв і сфер, які успадковані від минулого. Це дасть можливість рішуче спрямувати економіку на задоволення потреб людей.

Саме пізнання дії економічних механізмів дає змогу правильно зрозуміти логіку розвитку економіки будь-якої країни чи її окремих галузей; прогнозувати їх розвиток; уникати створення протидії економічних механізмів, які призводять до загального погіршення стану економіки.

В сучасному ринковому господарстві держава стала основним “мозковим центром”, який регулює формування ринкового середовища. Але досвід економічної політики в розвинутих країнах показує: поняття “економічна політика” ширше терміну “державне регулювання”. Проводячи економічну політику, держава виступає ініціатором, головною ланкою, диригентом великого оркестру. Успіх дій по макроекономічному регулюванню – не в тоталітарній владі держави, а в можливості раціонально організувати спільні дії всіх учасників здійснюваної політики.

Співвідношення між ринково-конкурентним та державним регулюванням залежить від типу економічної системи. Ступеня розвитку ринкових відносин в ній, стадії, на якій знаходиться економіка, стратегії і тактики економічного розвитку, обраної урядом. Кожна економічна система (ринкова, адміністративно-командна, примітивна) створювалась для однієї мети –

координації економічної діяльності членів суспільства, але здійснювалось це різними методами. Однак в чистому вигляді зараз жодна з них не існує. Здатність до поєднання створила в сучасному світі безліч типів економічних механізмів.

З часу визнання економічних механізмів як провідників дій економічних законів в різних країнах світу опрацьовувались різні їх комбінації. “Економічний механізм” часто сприймається не як живий організм у постійному розвитку, а як система “приводів”, за допомогою яких опрацьовуються економічні закони. Але слід пам’ятати, що економічні явища по суті своїй об’єктивні, як і механізми, які їх пов’язують, і лише поєднання економічних механізмів (економічна політика) – суб’єктивне. Тому втручання в систему економічних механізмів має бути виваженим і, по можливості, мінімальним, тому що досить важко врахувати і спрогнозувати результат одночасної дії багатьох чинників. Крім того, дуже обережно необхідно підходити до такого явища, як частота зміни механізмів, особливо в галузі агропромислового комплексу.

Об’єктивно економічні механізми в різних країнах в різний час будуть різними, і тому сліпе копіювання будь-яких механізмів, навіть найдосконаліших, є недоречним, а інколи – шкідливим. Опинившись в кризовому становищі, українські економісти, шукаючи виходу з ситуації, що склалася, намагаються застосувати економічні механізми, що успішно спрацювали в кризові періоди в інших країнах, або змішують елементи з механізмів, що застосовувались в різних країнах. Але це не тільки не правильно, але й шкідливо для економіки країни, адже природа криз різна, тому і антикризові механізми повинні бути різними. Спільним в них є те, що всі ці кризи мали загальноекономічний характер, і головне завдання держав полягало в сприянні якнайшвидшої ліквідації гострих суперечностей, протидії накопиченню диспропорцій в обсягах, загрозливих для суспільства.

В світовій економічній літературі концепція державного регулювання отримала менший розвиток в порівнянні з теорією ринку. І такий стан

природній, адже класичний підхід виходить з того, що провідну роль грає ринковий механізм.

Україна відноситься до числа країн, які в недалекому минулому відносились до тих, що “розвиваються” і знаходяться в перехідному стані. Але як відмічає В.Д.Камаєв [17:570], складність, багатогранність перехідного стану в сучасному світі обумовлює і неоднозначність терміну “перехідна економіка”. Він відмічає, що всі країни світового співтовариства знаходяться в відомому перехідному стані і вся світова економіка сьогодні – це “перехідна економіка”. Реформи, що відбулися в Польщі, Китаї, Угорщині, Чехії, проводились різними методами, і економічні механізми та співвідношення регуляторів при цьому були теж різні, а результати виявилися позитивними. Однак жодним з цих механізмів Україна скористатися не може через специфіку кризи – криза циклічна, обтяжена довгостроковими енергетичними, екологічними, структурними кризовими явищами та посилена дезінтеграційними процесами внаслідок розпаду СРСР. Тут слушною є думка С.Аукционек, яка стверджує, що “між розвинутим плановим і ефективним ринковим господарством лежить складний і довгий перехідний період. І ніякі відомі заходи центральної влади – лібералізація цін, приватизація, фінансова стабілізація – в якому б темпі і в якій би послідовності вони не проводились, самі по собі не здатні відвернути закономірний спад виробництва перехідну кризу” [1].

Криза в АПК України – це не просто галузева криза, вона відбувається у макрорівневому кризовому середовищі, і тому антикризові заходи, застосовані для країни в цілому, будуть значною мірою позначатися і на цій галузі.

Визначальна причина затяжного перехідного періоду, на думку автора, полягає у тому, що економічна наука переважно займається констатацією фактів, а не аналізом причинно-наслідкових зв'язків. За образним висловом Ю.Осипова, головне – вміти плисти по економічному океану, а не розмірковувати про його життєздатність та глибинні процеси, котрі в ньому відбуваються [4:53].

Вихід із кризової ситуації в Україні має передбачати у загальному плані: перетворення системи соціально-економічних відносин; реформування діючих економічних інститутів; створення повноцінної ринкової інфраструктури; активізацію інвестиційних процесів; побудову господарських зв'язків на ринковій основі; перехід на ресурсозберігаючі та екологічно чисті технології; організацію економічної діяльності підприємств на маркетинговій основі тощо.

Це передбачає комплексну, взаємопов'язану зміну всіх компонентів економічного механізму, а саме:

- створення нових організаційних структур управління;
- запровадження нових правових форм підприємств;
- оновлення форм господарювання
- введення принципово нових методів управління.

При цьому економічні механізми формування різних типів ринків повинні мати свою специфіку. Крім того слід “прив'язати” економічні механізми до певних ринків, стратегій та завдань їх розвитку на різних рівнях.

Література:

1. Аукционек С. Рыночная реформа и переходной кризис //Мировая экономика и международные отношения.-1995.-№ 1. – С. 5-15.
2. Білик В.О. та ін. Економічна теорія. Початковий курс: Навч. посібник /В.О.Білик, М.М.Гузик, Р.А.Балакін та ін.; Під ред. В.О.Білика, М.М.Гурика. – К.: Вища школа, 1992. – 278 с.
3. Гальчинський А.С., Єщенко П.С., Палкін Ю.І. Основи економічних знань: Навч. Посіб. - К.: Вища шк., 1998. – 544с.:іл..
4. Єщенко П.С. Економіка перехідного періоду: теоретико-методологічні і методичні підходи //Економіка України. – 2001. - № 5. – С.52-58.
5. В.М.Ковальчук Загальна теорія економіка (теоретична економіка). – Тернопіль: Астон, 1998. – 318с.
6. Котлер Ф. Основы маркетинга: Пер. с англ. – М.: “Ростинтэр”, 1996. – 704 с.
7. В.Маневич О закономірностях становлення ринка //Вопросы экономики. 1993. - №3. – С.104-119.
8. С.Мочерний Основи економічних знань. - К.: Феміна, 1995. – 350с.
9. С.Мочерний Економічна теорія: Посібник студентів вищих закладів освіти. - К.: “Видавничий центр “Академія”, 1999. – 592с. (Гаудеамус).
10. Основи економічної теорії: політекономічний аспект: Підручник /Г.Н.Климко, В.П.Несторенко, Л.О.Каніщенко та ін.; За ред. Г.Н.Климка, В.П.Несторенка. – К.: Вища шк., 1994. – 559с.:іл..

11. Політична економія /За ред. С.В.Мочерного. – Львів: Світ, 1990. – 680 с.
12. Самюелсон П.А., Нордгауз В.Д. Мікроекономіка /Пер. з англ. – К.: Основи, 1998. – 676 с.
13. В.Рибалкін Ринок як економічний інститут власності //Економіка України. – 2001. - № 2. – С.42-49.
14. Хейне П. Экономический образ мышления. – М.: Дело, 1993. – с.
15. Худолій Л. Економічний механізм формування і функціонування ринку зерна в Україні. К.: ІАЕ, 1998. – 211с.
16. Экономика: Учебник / Под ред. А.С.Булатова. 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Издательство БЕК, 1997. – 816 с.
17. Экономическая теория: Учебник для студ. высш. учеб. заведений /Под ред. В.Д.Камаева. – 5-е изд., перераб. и доп. – М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 1999. – 640 с.
18. Фишер С., Дорнбуш Р., Шмалензи З. Экономика. М.: “Дело”, 1993.
19. Encyclopaedia Britannica, vol 11.

Анотація

Стаття присв'ячена з'ясуванню економічної суті категорій “ринок” та “економічний механізм”.

Annotation

The article is devoted to exploring the economic essence of the categories «market» and «economic mechanism».